

ziliáról, Oroszországról), amelyekben megfigyelő tehetsége köt le és *Az időtorpedó* c. utópiája, kacagató humorával.

Jellegetes és figyelemreméltó íróő Illakowicz Kazimiera, Pilsudski titkárnöje, akinek különösen kedvesek versei (*Gyermekrímek, Vidám versek*), vizionárius erejű a *Síró madár* c. műve, erőteljesek és fenségesek a *Balladák, a Hősies, A moszkvai vértanuság* c. kötetei. A másik híres lengyel íróő Pawlikowszka Marja, aki finom, graciózus tehetség, legbájosabbak rokokó-nippszerű versei, értékesek Homerosz és Wittlin fordításai.

A Skamander után fellépő, azzal ellentétben álló és mégis rokon, az új nemzedéket képviselő Quadriga, amely kezdetben szintén forradalmi pátoszszal indult, végül azonban az akadémiai fegyelmet alakította ki. Legkiválóbb tagjai: Slobodnik Wlodzimierz, Dobrowolski Ryszard és Galczynski Konstanty. Mellettük elismertek: Flukowski István, Gembar-

zewski Milosz és Sebyla Wladyslaw. A hagyományos utakat járó mai lengyel írók közül megemlíthetjük még: Slonczynska Anna (*Az égi vendég*) és Bakowski Stanislaw (*Misztériumok*) vallásos líráját, Galuszka Sándor József (*Arcnélküli emberek, A sasok árnyai*), Kozikowski Eduard és Brzostowska Janina derült szülőföldi költészetét, Braun Jerzy (*Parakletos árnya*) álmodozó, misztikus, filozófáló művészetét, a nagytehetségű Czechowicz József reménytelenül szomorkodó műveit, Czerny Anna hűvös, akadémikus tökéletességre törekvő kötetét, Morstin Hieronimusz romantikusan csillogó líráját és Kopernikusról szóló regényét.

Végül meg kell említenünk, hogy a lengyel irodalomban is jelentkezett a futurista költészet, melynek elméletírója Chwistek Leon, a félelmetesen okos filozófus és matematikus, leghíresebb művelői pedig: Peiper Tadevsz, Kurek Jalu és Przybos Gyula. *Bittenbinder Miklós.*

Mai olasz drámák.

Zorzi: *La vena d'oro.*

Zorzi egyik legértékesebb, legbensőségesebb színdarabja, melyre méltán büszké az olaszok: *La vena d'oro*. Az Usberti grófok előkelő palotájának hűvös, komoly szalonjában elevenedik meg e dráma. A szoba nemes antik bútoraival, ódon könyveivel a nehéz, nagy, faragott diófaállványon, ékítményes vasverettel lezárt ablakával, templomi függőmécsesekhez hasonlatos ezüst olajlámpájával, melynek rubinfénye belejajdul a néma nyugalomba, mintha a különöslelkű Maria Usberti grófné láthatatlan sebének szimboluma volna, olyan szintér, mely azonnal valami nagyon lelki, mélyen artistikus, nem mindennapi probléma levegőjét árasztja felénk. És talán nem véletlen, hogy e szótlan, tompa fényű szobát az író egy télikert mellé

helyezi, ahol az üvegtető alatt, mesterséges melegben csodálatos színű és halkillatú virágok nyílnak és furcsa formájú folyondárok, exotikus növények kúsznak a fény és a magasságok felé: a szalon hátsó ajtói és az ablak is, — ide nyílnak... Itt a télikertben élénk és világos minden. A fényeknek és árnyékoknak ettől a rembrandteszk drámaiságú játéktól kísérve jelennek meg előttünk az alakok.

Mária grófnő, aki harminchéteves, de olyan, mintha még ma is tizenhét lenne, amikor férje elhagyta... Nem modern varázsszerek teszik fiatalá; az idő megállt benne valami csodálatos hatalom akaratából, azóta, hogy férje, akihez tizenhétéves korában kényszerítették, öthónapi együttélés után megszökött egy orosz asszonnyal.

Nem maradt semmi emléke abból a rövid házasságból egy férj mellett, aki nem szerette s akit ő sem szeretett... Ez a rövid intervallum csak arra volt jó, hogy előkészítse az anyaságra, mely eljövendő volt. «Alig maradt egyedül, körülfogta az anyasága, mint egy ácélgyűrű» — meséli Mária grófnőről a dráma egyik szereplője. «És megtartotta húsz éven át... tisztán, még ma is. Így elvonultan aztán nem is eszmélt magára; majd egészen eltávolodott az élet egyéb oldalaitól...» A darab másik hőse, a költő Guido Manfredi meleg szívével megérzi a csodát, amit a pszichológus Carlo Albani professzor csak körültapogat az értelem hideg és csontos ujjaiával: «...néha találkozunk a természetnek ilyen csodájával — mintha csak mindnyájunk közös anyja észrevette volna, hogy nagyon szépet alkotott, gyönyörűsége telik benne és igyekszik megóvni a romboló erőktől, az érzékek rontó, bénító gyötrelmeitől... (halkan, maga előtt látva a képet, mondja) Maria, semper virgo!»

És azután itt van a dráma másik alakja, az imént említett Guido Manfredi, a költő, akinek hárfalelkét megrezdítette a bolognai Santo Stefano egy csodálatos sírja, melyben nyugszik: Julia Aphrodite quae erat et Filtatia. (Három világ, három szellem találkozik e névben: Julia, a klasszikus Róma asszonya, Aphrodite, a görög szenvedélyesség és Filtatia, a keresztény szent, a vezeklő.) Egy szilveszter este hideg borulatában jelen volt a sír feltárásánál, mely fáklya-fény mellett folyt. A kettős sírra ráillett egy kő, melyet bizonyos Leontius Antiochenus emelt hitvesének, Julia Aphroditének. Amikor felnyitották a sírt, a kettős sírűreg egyik részében egy királyi szépségű asszonyi test feküdt, a másik rész üres volt. Julia Aphrodite, aki várja a férjét. És így beszéli el a költő, hogy mit érzett abban a pillanatban, amikor

vörös-sárgán imbolygó fáklyák fénye rácsordult a tizennégy évszázad óta fény nem illette, karcú, arisztokratikus testre: «...ekkor... nagy-szerű, emberi szépségekkel, költészettel teli vízió kapott meg... Julia Aphrodite... az V. század Krisztus után... Akkoriban létesült az exarchatus... Biztosan görög volt... férje talán a császár egyik tisztje, kit ebbe a provinciába rendelték... Egy-mást érik a barbárok betörései... Feltűnik Nagy Leó... Aranyba öltözött püspökök, kik a kereszttel és palladiummal mennek megszelídíteni a szőke, vértől pirosuló barbárokat; egy hellén virág a római földben, melyet elfonnyaszt a barbárság hideg szele és utolsó lakását Krisztus templomában találja meg! Julia Aphrodite, a szépséges hitves, ki tizennégy századon át egyedül vár széles sírjában... egyedül... a maga áldozatos, csendes szépségébe burkolózva... Hová lett Antiochenus, a férje? Elment messze... görög hazájába... Esetleg talált egy más asszonyt... más asszonyokat... eltűnt, megsemmisült a mindennapi életben... De ki törődik vele?... Julia egyedül maradt... egyedül... nincs már férje, kit várjon: ez a várakozás már végtelen, határtalan lett, túlnőtte világát, korát... Ott reszket minden lélekben, mint hosszú, heves, nagy vágyódás a szerelem után; minden nő ott hordozza titkon, a lelke mélyén, annál élénkebben és annál reménytelenebbül, minél inkább verdesi, rombolja szépségét az idő szárnya... Ön megérti, grófnő, mit láttam én Julia Aphroditében! (Ebben a pillanatban Mária grófnő felé fordul és ránéz. Ismerve annak életét, érzi, hogy víziója összeolvadt az előtte ülő asszonnyal. A szó ajkára fagy. Hosszú szünet.)» — És ugyanebben a pillanatban, ebben a beszédes csendben úgy érezzük, mintha itt is félregördült volna egy kő, hogy behatolhasson egy kis

napsugár, a melegség fuvallata Mária grófnő életének kriptájába. Így lengi be Julia Aphrodite asztrál-lénye ezentúl a dráma egész levegőjét. Állandó allúziók utalnak a két asszonysors rokon ívelésére, A mai konfliktus így mélyül el, amikor tizennégy évszázad távola adja a háttérét. De most, itt, jön a férfi, ha válságok és láthatatlan, hangtalan viharok után is, de jön Guido Manfredi beteljesíteni Maria bánatos szépségű életét.

És e két, egymásnak rendelt ember közt ott áll egy húszéves fiatal fiú, Corrado, Maria fia, Guido barátja. Rajongó szeretettel anyja iránt, csordultig telve lelke annak áldozatos életéért hálával, tiszta, önző ifjúságában féltékenyen, hogy elvehetik tőle legdrágább kincsét, anyja szívét... Egy téli délután fojtott csendjében, a hideg, szürke égen gomolygó felhőkben megdördül valami viharos morajlás: Corrado és Guido közt idegesen árad a telítettség foka felé a feszültség! És ekkor Mária ébredő élete újra magára parancsolja az elmozdított sírkövet. Guido távozik és Corrado nem bírva uralkodni magán, odamegy anyjához, lába elé borul, arcát ölébe rejtí és hevesen zokogni kezd.

De Mária Usberti grófnő szemére már rávillant a világosság, szívében ismeretlen érzéseket fakasztott az a fuvallat, mely felébresztette. Most összeroppan az áldozat súlya alatt. Egykor alvó, aligfelébredt életöröm is elszáll belőle, megsápadt, megfogyott, csak ül naphosszat a székében; hiába utazás, hiába városok varázsa, hiába az orvosok... Húsz esztendő nem hagyott nyomot rajta és most, pár hónap alatt, betegség nélkül omlott össze. Látja ezt Corrado, kétségbeesve, de értetlenül áll imádott édes-

anyja szomorúságával szemben. Pedig neki kell majd egy tavaszi napon lehengerítenie a sírkövet anyja lelkéről...

A dráma negyedik alakja, az okos, sőt bölcs, hetvenéves Carlo Albani professzor, a család régi-régi barátja, a lelkek ismerője, kutatója és gyógyítója... Jár-kel a halk szalonban; szellemesen, öregurasan kötődve cseveg két felvonáson át, hogy azután a harmadik felvonásban ő nyissa fel Corrado gyermekszemét, ő elemezze ki és tudatosítsa bennünk is Mária belső konfliktusának okát. De a végső dolgokra csak céloz, körülírja, nem lebentí le az emberi élet csodálatos örök érzéseiről a himporos hét fátyol egyetlenjét sem. Corrado viharzó vívódások után maga üzen Guidóért, akarata diadalmaskodik a benne és körülötte levő ellenséges erőkön. Hatalmas jelenetben békül össze két nagy ellenséges érzés: Guidóé és Corradóé.

Bonyolult, ezerárnyalású, finom érzések drámája Zorzi *La vena d'oro*-ja. Semmi külső történés; az események, a hétköznapi élet kívül maradnak az üvegház falán, kívül a kerten, a házon. Szubtilis lelkek ékszerszekrénye ez a pompás szalon, melyen túl a pasztelles természeti képek távoli szín- és illatmelodiai zsonganak szimbolikusan: az első felvonásban a nyári este fojtott muzsikája, a másodikban a havas szél kegyetlenül metsző hideg sivitása, a harmadikban az olvadó hóé halk csörgedezése, a rügyek pattanása és a tavaszi meleg szellők boldog füttyörészése... Kiválasztott emberek, arisztokratikus életék, a művészet szeretetével átitatott túlfinomult lelkek, végtelenül érzékeny, finom hangolású idegek kivételes drámája ez a mély, szépségekben gazdag színmű. Költő és művész alkotása!

N. A.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.
A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.
Helyettes szerkesztő: NÉMETH ANTAL.

Stephaneum nyomda r. t. — A nyomdáért felelős: IFJ. KOHL FERENC.